

POISTENIE PRE PRÍPAD INVALIDITY ALEBO SMRTI ŽIVITEĽA RODINY

Poistenie pre prípad invalidity sa týka predovšetkým rizika straty príjmov pre dlhotrvajúcu pracovnú neschopnosť a v niektorých systémoch - tiež rizika nákladov na liečenie a rehabilitáciu.

Poistenie pre prípad smrti živiteľa rodiny sa týka rizika straty príjmov v súvislosti so smrťou osoby, ktorá udržiava rodinu a obsahujú dávky pre spoluzároveň a deti.

V nemeckom systéme poistenia, ktorý sa vďaka svojmu historickému prvenstvu stal vzorom pre mnohé krajiny Európy a sveta, bolo riziko, že sa možno stať invalidným rozdelené, a to v závislosti od miesta a príčiny invalidity. V prvom rade boli vytvorené poistenia od úrazov v práci, ktoré obsahovali také dávky ako: úrazové odškodnenie, náklady na liečenie a rehabilitáciu a dôchodky pre invalidu, alebo pre vdovy a siroty. Poistenie úrazov pri práci bolo zavedené takmer okamžite po zavedení zdravotného poistenia, už v roku 1884 (zdravotné poistenie -1883)

V súlade s nemeckým pracovným právom podnikateľ bol civilno-právne zodpovedný za pracovné úrazy svojich pracovníkov a keď k nim došlo bol povinný vyplatiť odškodnenie alebo pokryť náklady na liečenie.

Historicky zaujímavé je, že poistenie úrazov pri práci v priemysle bolo v roku 1908 zavedené tiež v niekoľkých štátoch USA. Zamestnávateľia boli povinní poistiť náklady poúrazového liečenia a vyplácať peňažné podpory v období pracovnej neschopnosti. Poistenie úrazov pri práci sa v USA rýchle rozšírili a bola nádej, že sa rozšíria aj na poistenia zdravotné. Tento smer rozvoja prerušila 1. svetová vojna. Američania zostali v etape poistenia zamestnávateľov, ako o tom hovorí Roemer (Roemer 1991).

V období rannej industrializácie boli pracovné úrazy veľmi časté a často sa končili smrťou pracovníka. Začiatkom XX storočia v Nemecku v

ročnom priemere umieralo v súvislosti s úrazmi pri práci 10 tisíc robotníkov a na 25 miliónov poistených jeden milión ročne získaval odškodnenie (Kleinhenz 1981).

Poistenie od pracovných úrazov bolo teda *de facto* povinným poistením zamestnávateľov pred stratami z titulu úrazov svojich pracovníkov. V Nemecku vďaka zavedeniu povinného poistenia boli zamestnávatelia povinní platiť príspevky a zorganizovať poisťovacie družstvá podľa stupňa bezpečnosti pracovných podmienok v jednotlivých odvetviach. Tieto organizácie boli napriek samosprávnosti podriadené Ríšskemu poisťovaciemu úradu.

V období Weimarskej republiky boli do poistenia od úrazov pri práci zahrnuté aj úrazy na ceste do práce a choroby z povolania a oprávnenia pre tohoto druhu poistenia boli rozšírené aj na úradníkov a učňov v podnikoch.

Poistenie úrazov pri práci odľahčilo ako poistenie zdravotné, tak aj poistenie dôchodkové od znášania nákladov na poúrazové liečenie a rehabilitáciu ako aj od dôchodkov pre poškodených a ich rodiny.

Dôležitým elementom fungovania úrazového poistenia bolo motivovanie zamestnávateľov k vytváraniu bezpečných pracovných podmienok prostredníctvom diferenciacie poisťovacích príspevkov. Táto diferenciácia sa uskutočňovala v závislosti od uznaného stupňa bezpečnosti a tiež tým, že zamestnávateľ bol povinný vydávať prostriedky z poistenia na zlepšovanie pracovných podmienok. Ak invalidita nevznikla ako bezprostredný dôsledok úrazu pri práci, alebo choroby z povolania, tak dôchodkové potreby takýchto prípadov pokrýva dôchodkové poistenie.

Poistenie invalidity nezavinenej zamestnávateľom vzniklo zároveň s poistením pre prípad pracovnej neschopnosti pre starobu. Dôchodkový systém zavedený Bismackom (1889) ako povinné poistenie robotníkov bol od samého začiatku kombinovaný s poistením pre prípad invalidity.

Právo na dôchodok mali robotníci pred sedemdesiatym rokom života vtedy, ak ich schopnosť pracovať bola ohodnotená ako trvale znížená

najmenej o 1/3. Výška dôchodku bola stanovená na úrovni minimálnych životných nákladov invalida. Štát prisľúbil dotácie ku každému invalidnému dôchodku vo výške okolo 30% jeho výšky. Invalidné dôchodky teda neboli v celej svojej výške financované z príspevkov. V roku 1911 invalidné poistenie bolo rozšírené o poistenie vdov a sirôt.

Problém trvalej straty pracovnej schopnosti veľmi silne koreluje s vekom poistených, preto ako dôsledok presúvania oprávnenia na dôchodok do mladších rokov života sa problém nezavinenej invalidity automaticky stal problémom poistenia pre prípad staroby. V roku 1916 oprávnenie na dôchodok získali pracovníci po ukončení 65 roku života. V roku 1972 bol zavedený tzv. elastický čas prechodu do starobného dôchodku, čo tým skôr umožňovalo získať starobný dôchodok tým, ktorí strácali pracovnú schopnosť pre trvalé poškodenie zdravotného stavu.

Spolu s tým, ako v päťdesiatych rokoch všeobecne rástol blahobyt západonemeckej spoločnosti tiež dôchodcovia získali možnosť obdržať vyššie dávky. Zavedenie tzv. dynamického dôchodku (relativizovaného vo vzťahu k výške miezd) sa týkalo tiež tej časti invalidných dôchodkov, ktoré boli vyplácané z dôchodkového poistenia. Prispôsobenie ostatných invalidných dôchodkov z titulu úrazu pri práci a choroby z povolania k úrovni rastu miezd sa uskutočnilo neskôr - v roku 1964.

Zároveň s nárastom výšky týchto dôchodkov sa sprísnila kritériá, na základe ktorých ich bolo možné získať. Vtedy bolo zavedené rozlíšenie pracovnej neschopnosti vôbec a neschopnosti vykonávať profesiu. Prispelo to k utvoreniu tzv. tried (stupňov) invalidity, od ktorých záviselo obdobie poberania dôchodku a jeho výška.

Spájanie dôchodkov pre pracovnú neschopnosť z titulu staroby a invalidity, ktoré bolo zahájené v nemeckom starobnom poistení. Avšak to, čo bolo od začiatku charakteristické pre nemecké poistenie, oddelenie invalidity zapríčinennej na pracovisku od ostatných prípadov invalidity, nie vždy nachádzalo svojich nálkedníkov. Treba tiež upozorniť na to, že v nemeckom

systeme tiež dôchodky vojnových invalidov boli financované sobitným spôsobom - zo štátneho rozpočtu, čiže zo všeobecných daní. Výsledkom je to, že dôchodkový systém nebol tak veľmi zaťažovaný invalidnými dôchodkami ako sa to stalo v iných krajinách, tiež v Poľsku.